

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทย
ในสังคมดิจิทัล

THE APPLICATION OF THREEFOLD TRAINING PRINCIPLE TO
DEVELOP THAI FAMILY STABILITY IN A DIGITAL SOCIETY

¹พระครูวิศิษฐ์สารธรรม (สุทธิ ราชแก้ว), ²กัญยาวีร์ สัทธาพงษ์ และ ³สวัสดิ์ อโณทัย

¹Phrakhru Wisitsaratham (Sutthi Rachakaew), ²Kanyawee Sathapong

and ³Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

¹watmaikean@gmail.com, ²kanyawee@forecastscience.com,

³lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 17, 2024; **Revised:** December 5, 2024; **Accepted:** January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล 2) ศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่โหดร้ายกับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่งบริโภคนิยม มีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

³ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

และเงินเป็นตัวชี้วัดของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาจนไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว และยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการนอกศีลธรรม 2) หลักไตรสิกขาคือ สิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดขึ้นมีขึ้นในตนอย่างมั่นคงแข็งแรงจนกลายเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากฝึกฝนพัฒนาตนที่เริ่มต้นจากศีลก่อน คือ บุคคลต้องมีศีล ต้องรักษาศีลก่อนแล้วจึงจะเจริญสมาธิได้อย่างแน่วแน่ ต่อจากนั้นจึงเจริญปัญญาเพื่อให้การรู้แจ้งจะเกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง 3) ครอบครัวไทยสามารถนำหลักไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เพื่อให้สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้น และสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะ อย่าเพิกเฉยจนเกินไป และประพฤติปฏิบัติตนตามครรลองศีลธรรมด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักไตรสิกขาอันประกอบศีล สมาธิและปัญญานั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักไตรสิกขา, การพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทย, สังคมดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) study the concept of developing Thai family stability in a digital society; 2) study the Threefold Training principle that appears in Buddhist scriptures; and 3) apply the Threefold Training principle to develop Thai family stability in a digital society. This is a qualitative research using documentary research methods under the analytic, appreciative and applicative approach to lead to the creation of knowledge in philosophy and Buddhism. The research results found that 1) Thai families in the digital society are falling victim to the globalization trend, leading to a consumerist society. There is stress from the digital economy where everything requires spending and buying, and money is the indicator of society. Everyone has to strive to find it until there is no time to provide warmth to the family. And still find ways to solve problems with unethical methods. 2) The Threefold Training principle is thing that must be studied, learned, and practiced to occur firmly and strongly in oneself until it becomes a habit of oneself. Start with training and developing oneself starting with morality first. That is, a person must have morality, must observe morality first, and then can develop concentration firmly. Then develop wisdom so that enlightenment will occur in one's own mind. 3) Thai families can apply the Threefold Training principle according to

Buddhism to overcome the problematic things and can be used to instill wisdom in family members to use digital technology with caution, mindfulness, not to be too indulgent, and to behave according to moral principles by using them to develop the quality of life. The Threefold Training principle consisting of morality, concentration, and wisdom can be applied to develop the stability of Thai families in the digital society.

Keywords: The Application, Threefold Training Principle, Thai Family Stability Development, A Digital Society

บทนำ

สภาพปัญหาความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นในครอบครัว และได้ส่งผลกระทบต่อสู่ความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ ในระดับครอบครัวซึ่งเป็นรากเหง้าที่สำคัญที่ก่อให้เกิดหลายปัญหาที่ตามมาและเป็นชนวนที่นำไปสู่การประทุให้เกิดความรุนแรงได้ กล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญเหมือนรากของต้นไม้ หากรากไม้ของครอบครัวมีความเป็นอยู่ด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงแล้ว ครอบครัวนั้นย่อมมีความสงบสันติสุข เพราะรากไม้นั้นมีความมั่นคงแข็งแรง ในทางกลับ หากรากไม้แห่งครอบครัวใดมีชนวนความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาคงไม่ต่างอะไรกับต้นไม้ที่มีรากเน่า ดังที่ วคิน อินทสระ (2547: 8) อุปมาอุปมัยครอบครัวกับต้นไม้ไว้ว่า หากรากของมันยังมั่นคง แม้บุคคลจะตัดกิ่งก้านของมัน ๆ ก็ขึ้นได้อีก แต่ถ้าหากรากของต้นไม้เน่าแล้ว ก็ไม่อาจมีกิ่งก้านขึ้นได้อีก เทียบกับล้มทั้งต้น ดังนั้น การจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและสันติสุขได้นั้นต้องอาศัยการคอยหล่อเลี้ยงบำรุง หมั่นขยันพรวนดิน รดน้ำ ใส่ปุ๋ย เหมือนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้ดีให้ได้ ต้องให้ทุกคนในครอบครัวได้รับรู้และร่วมเสพรสแห่งความสุขและความทุกข์ร่วมกันให้ทุกคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยแนวทางการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาเติมเต็มความสมบูรณ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข

เมื่อพิจารณาถึงสภาพรากเหง้าของความขัดแย้งในครอบครัวไทยปัจจุบัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ทักษะคิด ความเชื่อ จนก่อให้เกิดภาวะวิกฤตขึ้นในครอบครัว ซึ่งนำมาจากพื้นฐานหลากหลาย จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2557: 71) ได้สรุปว่า บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่เป็นนิสัยความเคยชินติดตัวจากการใช้ชีวิตของครอบครัวเดิม ทักษะคิดและค่านิยมในการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน สภาพความตึงเครียดจากที่ทำงานที่มุ่งปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของที่ทำงาน ความมักมากต่อเพศรส ไม่พอใจต่อคู่สมรสของ

ตน สภาพปัญหาเหล่านี้ หากวิเคราะห์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มาจากสภาพจิตฝ่ายร้ายที่เป็นตัวอยู่เบื้องหลังผลักดันพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งมี 3 อย่าง คือ 1) ตัณหา ความอยาก เสพ อยากบริโภค เพื่อการบำเรอความสุขกาย สุขใจ และหาความสุขใส่ตนให้มากที่สุด 2) มานะ ความต้องการมีอำนาจที่ยิ่งใหญ่เหนือหรือเสมอผู้อื่น 3) ทิฎฐิ แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความยึดถือในอุดมการณ์ต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551: 58-59) ทั้ง 3 นี้รวมเรียกว่า “ปัญญาจะ” คือ กิเลสเครื่องเนิ่นช้าที่เป็นตัวการก่อปัญหาความยุ่งยาก เดือดร้อน เพิ่มขยายทุกข์ (สัง.ข.(ไทย)17/83/142) ทำให้มนุษย์เกิดมีจิตทิฎฐิ มีความคิดเห็น ความเข้าใจในทางที่ผิด และนำไปสู่การตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ชั่วร้ายต่าง ๆ ตามแรงผลักดันของราคะ โลภะ โทสะ และโมหะ สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบปัจจัยภายในเมื่อไปผสมกับปัจจัยภายนอกอันเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ต้องต่อสู้แข่งขันเพื่อการอยู่รอดในสังคม การที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ภรรยาต้องทำงานควบคู่กับสามี บทบาทในการอบรมลูก ๆ ถูกเปลี่ยนไปจากสถาบันครอบครัวไปเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัวไทยที่เคยกำหนดบทบาทภรรยาในฐานะช่างเท้าหลังที่ต้องดูแลงานบ้าน แต่ปัจจุบันต้องอยู่เสมอกันกับสามีในการต้องไปทำมาหากินเหมือนกัน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในลักษณะเช่นนี้อาจเพิ่มความตึงเครียดได้ง่ายขึ้น เพราะบทบาทของภรรยาเพิ่มมากขึ้น ทั้งการเป็นแม่บ้าน แม่ของลูก และคนต้องทำงานด้วย และสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเห็นว่าสังคมสมัยใหม่มีการแยกกันอยู่ หรือการทอดทิ้งกันมากขึ้น เพราะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวชั้นแรงงาน จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้เห็นสังคมสมัยใหม่คือ พ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ต้องไปทำงานต่างถิ่นที่อื่น ฝากลูก ๆ ไว้กับปู่ย่า ตา ยาย โอกาสของพ่อแม่จะกลับมาตามโอกาสนักชดถุยกเท่านั้น ช้ำร้ายยิ่งกว่านั้นทั้งพ่อแม่แยกทางหย่าร้างกัน แล้วทิ้งภาระการดูแลลูกๆ ให้แก่ญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อเด็กเติบโตมาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นของพ่อแม่ส่งผลต่อเด็กในการกระทำสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาการข่มขืน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร จนกลายมาเป็นปัญหาสังคมตามมา ขณะที่บางรายของคู่สมรสที่แต่งงานกันแล้วแยกตัวไปอยู่ต่างหาก ทำให้สถานภาพของพ่อแม่ของคู่สมรสที่อยู่ในวัยชราขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ คนชราบางรายถูกทอดทิ้งตามลำพัง จำเป็นต้องส่งไปสถานสงเคราะห์คนชรา (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2545: 84-87) กล่าวได้ว่า ชีวิตของครอบครัวสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ อีกมาก อันเป็นผลจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญอันมาจากการเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์และวิทยาการ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีหลอมนำไปสู่การเกิดการขัดแย้งของครอบครัวซึ่งส่งผลความรุนแรงที่แตกต่างกันและส่งผลกระทบต่อลูกที่ต่างกัน

เมื่อนำมามองกับสภาพสังคมยุคดิจิทัล มีปัญหาความซับซ้อนที่ตามในหลายเรื่อง จากเดิมที่เป็นปัญหาอย่างที่เราวิจัยได้พบทวนวรรณกรรมนั้นแล้ว ยังเพิ่มการสื่อสารที่เป็นไปด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือสังคมยุคออนไลน์ปัจจุบัน สิ่งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงครอบครัวไทยเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีประเด็นปัญหาที่ว่า 1. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่ไหลบ่ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่งบริโภคนิยม เพื่อให้ทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม กลัวการขายหน้า จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร 2. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลมีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ และเงินเป็นตัวชี้วัดของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาจนไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร 3. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา หรือของมีเมาอื่น ๆ อีกทั้งมองข้ามคุณค่าทางศีลธรรม เน้นความพึงพอใจต่อการเที่ยวสถานบันเทิง หรือนอกใจคู่ครองในฐานะสามี-ภรรยา จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ แม้ว่าหลักธรรมจะมีมากมาย แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอนำหลักไตรสิกขา มี ศีล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา (ไทย) 11/228/231) อันเป็นข้อที่ควรศึกษา ปฏิบัติเพื่อฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพ้นทุกข์ กล่าวคือ หลักไตรสิกขา เรื่องที่ต้องศึกษาเรียนรู้ เพื่อฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเอง 3 เรื่อง คือ เรื่องพฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางกาย และวาจา เรียกว่า ศีลสิกขา เรื่องพฤติกรรมความคิดจิตใจ การควบคุมอารมณ์ เรียกว่า จิตตสิกขา และเรื่องความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เรียกว่า ปัญญาสิกขา การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาบนพื้นฐานความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึกจึงจะดี ประเสริฐ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ปัญหา คือ จะพัฒนามนุษย์ด้านไหนอย่างไร ในพระพุทธศาสนา มองมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วน คือ ร่างกาย กับจิตใจ การจะฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์หรือชีวิตที่สมบูรณ์ได้นั้น ลำพังแต่การพัฒนาที่ร่างกาย และจิตใจไม่เพียงพอ เพราะในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือการตัดสินใจกระทำไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง อาจถูกความรัก ชัง ชอบ โกรธ หลงที่ผิดทำนองคลองธรรมเกินล้ำขอบเขตศีลธรรมจรรยาอันดีของสังคมเข้าครอบคลุมนำส่งอิทธิพลผิดพลาดเหล่านั้นต่อการดำเนินชีวิตผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา อันสะท้อนผ่านคุณภาพจิตภายใน ดังนั้นมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมด้านปัญญาไว้คอย

กำกับควบคุม และเพื่อพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่พบบนผ่านประสบการณ์ พิจารณาใคร่ครวญ รอบคอบ ถี่ถ้วนตามหลักเหตุผลก่อนที่จะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ทั้งนี้โดยคำนึงถึง ประโยชน์ตนและสังคมเป็นที่ตั้ง แนวทางการฝึกฝนพัฒนาเหล่านี้มนุษย์สามารถฝึกฝนอบรมให้ เกิดขึ้นมีขึ้นในตนได้ จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้า ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการ ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล โดยมีขั้นตอนการ ดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็น ที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- (1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลัก ไตรสิกขาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

- (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการ วิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำ การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือ เอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีอคติหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและ ความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิง คุณภาพ ต่อจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอธิบายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล ทำให้เข้าใจว่าครอบครัวเป็นมิติทางสังคมวัฒนธรรม ความเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีการเปลี่ยนแปลง มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ประเด็นที่สะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงของครอบครัวมีหลายประการ คือ โครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ขนาดของครอบครัวมีขนาดเล็กลง ผู้หญิงมีแนวโน้มเป็นหัวหน้าครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงคนเดียวมีแนวโน้มมากขึ้น ครอบครัวในชนบทส่วนใหญ่มีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก โดยคนในวัยแรงงานต้องอพยพไปทำมาหากินในเมืองใหญ่ สถาบันครอบครัวละลายในบทบาทหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูหล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้กับบุตรหลาน ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ และสมาชิกในครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่พึงมีต่อกันหรือมีการทำบทบาทหน้าที่แต่ทำไม่ได้ไม่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบน้อย สถานการณ์ที่สามารถเห็นได้ชัดเจนได้แก่ คู่สมรสไม่ทำหน้าที่คู่ชีวิตที่ดี พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน แต่ผลักดันให้เป็นหน้าที่ของญาติที่เป็นผู้สูงอายุ สถานรับเลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยง หรือสถานศึกษา เพราะเหตุผลที่ต้องประกอบอาชีพไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน และไม่มีเวลาให้กับครอบครัว ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อบุคคลและครอบครัว เช่น ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวเกิดจากการขาดทักษะการสื่อสารที่ดี ทำให้ขาดความเข้าใจกัน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สาเหตุของการกระทำความรุนแรงเกิดจากการเมาสุราและสารเสพติดมากที่สุด รองลงมา คือ การนอกใจ หึงหวง และทะเลาะวิวาท

สังคมดิจิทัลเป็นอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคล และค่านิยมในการบริโภคและวัตถุนิยมมากขึ้น ได้ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขันประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลก ส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้มประสบปัญหา จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงและมีหลากหลายมากขึ้นไปด้วย ทำให้เกิดผลกระทบกับสภาวะการดำเนินชีวิตครอบครัวทั้งในการทำหน้าที่ของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวให้

เปลี่ยนแปลงไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ประเด็นเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาทางานวิจัยที่ว่า ครอบครัวยุคใหม่ในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่โหดร้ายมากกับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่งบริโภคนิยม มีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ และเงินเป็นตัวชีวิตของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาเงินไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว และยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา หรือของมีเมาอื่น ๆ อีกทั้งมองข้ามคุณค่าทางศีลธรรม เน้นความพึงพอใจต่อกันในการเที่ยวสถานเริงรมย์ หรือนอกใจคู่ครองในฐานะสามี-ภรรยา

2. หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจว่า หลักไตรสิกขา คือ ไตรสิกขา คือ สิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดขึ้นมีขึ้นในตนอย่างมั่นคงแข็งแรงจนกลายเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ที่เริ่มต้นจากศีลก่อน คือ บุคคลต้องมีศีล ต้องรักษาศีลก่อนเป็นอันดับแรกแล้วจึงจะเจริญสมาธิได้อย่างแน่วแน่ ต่อจากนั้นจึงจะเจริญปัญญาเพื่อให้การรู้แจ้งจะเกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง หลักไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการเสริมสร้างพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ดำเนินไปด้วยดีเหมาะสมตามลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคมอันจะนำสู่จุดหมายของชีวิตของแต่ละคน อันจะเป็นส่วนสรรค์สร้างสังคม และประเทศชาติต่อไป

ในแนวทางปฏิบัตินั้น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ ต้องอาศัยคุณธรรม ตระหนักถึงความเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ และใช้ปัญญาประคับประคองศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ต้องแสดงเจตนาธรรมที่แน่วแน่ พยายามบากบั่น มุ่งมั่น เพื่อให้ตนสามารถสัมผัสผลอันบริสุทธิ์ของศีล ในขั้นของศีล ซึ่งผู้มีปัญญาไม่ควรทอดอวยพยายามอดทนเรื่อยไปในการรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เพราะศีลที่บุคคลรักษาดีแล้ว มั่นคงแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ 5 ประการ ในทางตรงกันข้ามหากไม่มีศีลไม่รักษาศีลให้สมบูรณ์ย่อมได้รับโทษ 5 ประการเหมือนกัน นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักศีลสิกขาในไตรสิกขานั้น ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศีลก่อนทั้งหลักการวิธีการ อานิสงส์ และโทษของการละเมิดศีล แล้วนำมาสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและดีงามได้อย่างแท้จริง การพัฒนาจิตใจมีอยู่ 2 ระดับ ระดับต้นเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองในด้านการปลูกฝังคุณธรรมสร้างเสริมคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพของจิตในลักษณะของการควบคุมจิตใจของตัวเองไว้ให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการที่เรียกว่า “กัมมณีโย” แปลว่า สมควรแก่การทำงาน ในระดับที่สูงขึ้น เป็นการพัฒนาสติให้เกิดขึ้นกับตนเอง จนสามารถจะกำหนดตามทันสิ่งต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นหรือกระทบอยู่ในขณะนั้น ๆ ทำให้ไม่หลงในอดีตที่ผ่านไปแล้ว และไม่หลงไปสู่ออนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่หากจะต้องพิจารณาเรื่องราวใน

อดีต หรือสิ่งที่กระทำต่อไปในอนาคต ก็เอาสติกำหนดพิจารณาด้วยปัญญาอย่างมีจุดหมายในสิ่งนั้นๆ ก็จะทำให้กลายเป็นอารมณ์ปัจจุบันหรืออยู่กับปัจจุบันนั่นเอง การพัฒนาด้านปัญญา ปัญญาถือเป็นระบบการการฝึกหรือการปฏิบัติพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับปัญญา ไม่ว่าจะหลักธรรมใดหรือหมวดธรรมก็ตามจะขึ้นต้นด้วยปัญญาหรือไม่สุดท้ายต้องจบลงด้วยปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ นั้นหมายความว่า เมื่อผู้ปฏิบัติมีปัญญา มีความรู้ความเข้าใจ มีความเชื่อมั่นถูกต้องเป็นพื้นฐาน รู้จักคิดการไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณา กล้ายิ่งขึ้น จนในที่สุดปัญญาก็จะเจริญถึงขั้นรู้เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ถึงขั้นหลุดพ้น เข้าถึงอิสรภาพถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน

3. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล สามารถประยุกต์ได้ว่า เมื่อสังคมบริโภคนิยมได้มีการเสพค่านิยมเชิงวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญะแนวใหม่อันเป็นกระแสของโลกาภิวัตน์ (ตามกระแสโลก) กล่าวคือ เมื่อเห็นข้างซีที่ไหน อย่งไร มักจะมีพฤติกรรมเลียนแบบตามข้างซีในทำนองว่า เห็นข้างซีแล้วซีตามข้าง ซีร้ายยิ่งกว่านั้น กระแสของสังคมบริโภคนิยมเกิดขึ้นที่ไหน อย่งไร ก็จะมีการพัดพาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อต่าง ๆ ยิ่งปัจจุบัน มีอินเทอร์เน็ต การออนไลน์ต่าง ๆ กระทำได้อย่างรวดเร็ว จึงนำมาสู่กระแสโลกาภิวัตน์ (เท่าทันที่เกิดขึ้นของโลก) ในทำนองที่ว่า ซีตายทั้งตัว เอาใบบัวปิดไม่มิด สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อทุกองค์กร สถาบัน สังคม รวมทั้งครอบครัวไทยหลังนวยุคที่ได้เสพกระแสแห่งบริโภคนิยมนี้ด้วย จนเป็นเหตุทำให้สถานะความไม่มั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล แนวทางการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ หากครอบครัวไทยได้หลักปัญญาแห่งไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนา นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติก็สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้นได้ และสามารถนำมาใช้ในการปลุกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะ อย่าเพลิดเพลินจนเกินไป และปลูกปัญญาของการมองให้เห็นประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภคสื่อดิจิทัลทั้งหลายด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในการประยุกต์ใช้หลักสมาธิแห่งไตรสิกขาสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น บุคคลสามารถกระทำได้หลายอย่างในสังคมบริโภคนิยมและสังคมดิจิทัลด้วยการควบคุมจิตใจและใช้สติปัญญากำกับ เช่น การซื้อสินค้าผ่านโลกออนไลน์ พฤติกรรมผู้บริโภคปัจจุบันนี้ ใครที่ไม่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ถือว่าตกยุคอย่างมาก ยิ่งหนุ่มสาวออฟฟิศด้วยแล้วสารพัดสินค้าต่างผ่านหูผ่านตาตลอด ทั้งเสื้อผ้า ครีม รองเท้า กระเป๋า ของใช้ ของเล่น ของสะสมและอีกอีกปีละมากมายต่างแข่งกันโฆษณาผ่านช่องทางโซเชียลอย่างกระหน่ำ บางคนก็ซื้อตามแบบไม่รู้จักเห็นเหตุเห็นเหตุจนเงินหมด

กระเป่าเลย ควรลองนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ คือ การใช้สติปัญญาในการบริโภคด้วยการพิจารณาว่า ก่อนจะซื้อควรสำรวจก่อนว่า เรามีสินค้าที่ใกล้เคียงกันแล้วหรือยัง ถ้ามีแล้วก็ควรที่จะพอก่อน เช่น มีกระเป่าถือสีฟ้าแล้ว จะซื้อใบใหม่สีฟ้าที่แตกต่างกันนิดหน่อยก็ดูจะเป็นการสิ้นเปลืองเกินไป หรือหากเราต้องการซื้อจริง ๆ ควรพิจารณาเหตุผลถึงเรื่องของความ “จำเป็น” ว่า มีเหตุผลมากแค่ไหนที่จะต้องซื้อ แนะนำว่าเขียนมาเป็นข้อ ๆ เลย หากพิจารณาดูดีแล้วว่า ควรซื้อก็ซื้อ แต่หากคิดว่าซื้อแล้วยังไม่คุ้ม ก็ยังไม่ต้องซื้อ สิ่งที่สำคัญกับการประยุกต์หลักสมาธิแห่งไตรสิกขานี้ คือ การอดทนต่อแรงยั่วยุ หลายครั้งที่เราซื้อสินค้าออนไลน์ด้วยความอยากได้ หรือตามคนอื่นให้หัน พอได้มาจริง ๆ ก็ไม่ได้ใช้ จนต้องมาถามตัวเองว่า ซื้อมาทำไมกัน ดังนั้น ควรรู้จักข่มความอยากได้ อยากมี อยากเป็น มีแตกต่างคนอื่นไม่ได้หมายความว่าคุณค่าของเราจะลดลง เปลี่ยนความคิดเพื่อจะได้ไม่วิ่งตามซื้อให้เหนื่อย แม้ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในยุคบริโภคนิยมและสังคมดิจิทัลจะทำให้พลิกผันเปลี่ยนแปลงมากประการใด หากครอบครัวไทยดำรงตนตามแนวศีลธรรม ก็สามารถที่จะสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้ ความสุขต้องเกิดจากครอบครัวที่อบอุ่นและนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและสันติสุขได้บนพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวไทยด้วยหลักศีลธรรมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาขั้นพื้นฐานคือ ศีล 5 ซึ่งเป็นสิ่งคุ้มครองรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ เพราะศีล 5 เป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นประโยชน์กับชีวิตในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นประโยชน์และคุ้มครองอนาคตของบุคคลนั้น ๆ บุคคลสามารถได้รับสิ่งที่พึงประสงค์ ไม่ต้องตกไปสู่อบายภูมิ 4 นอกจากป้องกันอบายภูมิทั้ง 4 แล้ว ศีล 5 ยังเป็นปัจจัยเงื่อนไขหรือเป็นบันไดที่นำบุคคลไปสู่สุคติ มีความสุขสบาย ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องหวาดระแวง หรือ หวาดกลัวว่า ใครจะมาทำร้ายตนเอง ไม่ต้องกลัวว่า ทรัพย์สินจะเสียหาย แต่ให้ได้มาซึ่งโภคทรัพย์ ครอบครัวไม่เดือดร้อน ในบ้านมีแต่ความสุข บ้านไม่แตกสาแหรกไม่ขาด ครอบครัวมีแต่ความเข้าใจระหว่งกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน บุคคลในครอบครัวไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติด ดังนั้น หลักไตรสิกขาอันประกอบศีล สมาธิและปัญญานั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาก เพราะอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคล และค่านิยมในการบริโภคและวัตถุนิยมมากขึ้น ได้ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขันประจักษ์กับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลก ส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้ม

ประสบปัญหา ซึ่งเป็นความจริงที่สอดคล้องกับ เอมิการ์ ศรีธาดู (2559) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้และการรับรู้อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชันวาย และเจเนอเรชันแซดในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่สะท้อนอย่างชัดเจนถึงการใช้สื่อดิจิทัล ซึ่งเฟซบุ๊ก ยังเป็นประเภทสื่อดิจิทัลที่มีความนิยมสูงสุด และเจเนอเรชันวายเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลมากกว่ากลุ่มเจเนอเรชันแซด โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์ที่ใช้มากที่สุด ขณะที่พระครูสมุห์นพดล ปิยธมโม (เขาแก้ว) (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สมชิวิธรรมกับการครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพการครองเรือนของสังคมไทยปัจจุบันอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอน เนื่องมาจากการพัฒนาและทิศทางของสังคมสมัยใหม่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ความยั่งยืนของครอบครัวแต่เน้นไปที่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและรัฐชาตนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความมั่นคงของการครองเรือน ทำให้การครองเรือนของสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สุขภาพจิต ปัจจัยพื้นฐานขาดแคลน เป็นต้น เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาท การหย่าร้าง

2. หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้ การนำหลักไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการเสริมสร้างพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ดำเนินไปด้วยดีเหมาะสมตามลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งสามารถยืนยันความสอดคล้องกับ ศุภกร จันทราวุฒิกร (2562) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ได้ให้เชื่อมั่นว่าภายหลังทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบ กึ่งทดลอง พบว่า ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯ อีกทั้งสอดคล้องกับสมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย, จันทิมา เขียวแก้ว (2562) ได้วิจัยเรื่อง พุทธวิถี (ไตรสิกขา) : กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการสร้างแบรนด์ อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา แสดงผลชัดเจนว่า ผู้ประกอบการ (แบรนด์ธุรกิจ) ให้ความสำคัญกับรูปแบบที่เป็นอนาคตภาพอยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด

3. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้น เมื่อครอบครัวไทยได้นำหลักไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติก็สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้นได้ และสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้นวัตกรรมดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะอย่าเพละเลื้อยจนเกินไป และปลูกปัญญาของการมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภคสื่อดิจิทัลทั้งหลายด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมา

ประยุกต์ได้โดยไม่จำกัดกาลเวลาและสถานที่ แม้แต่ในสังคมดิจิทัล สอดคล้องกับพระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธิ ศรีรอด) (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค ที่มีข้อค้นพบว่าพระพุทเจ้าทรงแนะนำให้รู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้นๆ ว่า มีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด ด้วยท่าทีที่พร้อมที่จะรับฟังด้วยใจที่เป็นกลาง มิให้ใช้อคติในการรับฟัง และไม่ด่วนตัดสินใจ เชื่อจนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้วว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ การที่มนุษย์หลงใหลในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจนตกเป็นทาสของวัตถุ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับวัตถุ หรือถือเอาการมีวัตถุหรือการครอบครองวัตถุเป็นฐานในการมีความสุข แล้วพากันปฏิเสธสิ่งอื่นๆ เช่น ปฏิเสธศาสนา ทำให้ชีวิตขาดสมดุล ขาดความพอดี มนุษย์จึงแสวงหาแต่วัตถุมาปรนเปรอตนเอง ยิ่งเมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทย ยิ่งทำให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับแม่ชีวงเพชร คงจันทร์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ ในการนำหลักการตามแนวพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ตั้งแต่ 1) ภายในครอบครัว มี 5 วิธี ได้แก่ (ก) เลือกรุ่นครองที่เหมาะสม (ข) มีความหนักแน่นมั่นคง (ค) ศึกษาหลักการที่ดีให้กับครอบครัว (ง) มีศีลเป็นพื้นฐานในการดูแลครอบครัว และ(จ) ให้ความเคารพและเลื่อมใสศรัทธา และ 2) ภายในชุมชนหรือสังคม มี 3 วิธี ได้แก่ (ก) การเลือกผู้นำชุมชน (ข) การเคารพศรัทธาชุมชนหรือสังคม (ค) การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัวไทย ยิ่งในสังคมดิจิทัล การไหลบ่าของวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญะอันเป็นผลที่มาจากระบบทุนนิยม และนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ครอบครัวจำนวนหนึ่งดำเนินชีวิตชีวิตเป็นไปตามกระแสของสังคมบริโภคนิยม ได้สร้างค่านิยมที่ไม่ยอมเสียหน้า หรือไม่ยอมแพ้ใครจนบางครั้งลืมนึกความเป็นจริงของแต่ละคน คนบางคนกำลังต่อสู้กับยักษ์ใหญ่จนลืมนึกกำลัง ความจำเป็นในการบริโภคใช้สอยของตน เพราะการตกไปในกระแสแห่งบริโภคนิยมนั้นเป็นกับดักที่น่ากลัว เพราะกับดักนั้นมีระบบทุนนิยมเป็นนายทุนใหญ่ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การโฆษณาประชาสัมพันธ์มายั่วชวนให้เกิดความอยากขึ้นมา ในปัญหานี้ หลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา แม้จะแยกการอธิบายในทางหลักคิด แต่ในหลักปฏิบัติ ทั้งสามข้อนั้นต่างทำงานร่วมในฐานะเป็นสามัคคีธรรมที่ต้องคอยให้การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ให้ได้ว่า ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลต้องขับเคลื่อนด้วยการมีชีวิตด้วยปัญญา (Living

with wisdom) อย่างแท้จริงจึงจะนำไปสู่กรอบค้ำที่มั่นคงได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ในการดำเนินชีวิตด้วยหลักไตรสิกขาบนวิถีของพลเมืองเน็ต กรอบค้ำชาวไทยดิจิทัลต้องใช้สัมมาทิฐิในความเข้าใจในกฎไตรลักษณ์ที่ว่า สรรพสิ่งมีสภาวะของการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถดำรงอยู่อย่างเดิม และไม่สามารถจะมีตัวตนอย่างแน่นอนตาย บุคคลผู้เป็นสมาชิกกรอบค้ำชาวไทยในสังคมดิจิทัลจึงต้องมีความตระหนักในการดำรงชีวิตของท่ามกลางความพลิกผันทางดิจิทัล (Digital disruption) มิฉะนั้นความไม่มั่นคงของกรอบค้ำอาจจะเกิดขึ้นได้ สิ่งที่ต้องมีสติปัญญารู้เท่าทัน นั่นคือ เหตุผลทางจริยธรรมที่มีความจำเป็นของความมั่นคงกรอบค้ำชาวไทยในสังคมดิจิทัลที่ต้องยึดหลักปัญญาแห่งไตรสิกขาทั้งในฐานะที่เป็นปรโตโฆสะ กัลยาณมิตรที่คอยตรวจสอบสิ่งที่จะเสพบริโภคต่าง ๆ และหลักโยนิโสมนสิการในตรวจใคร่กับการบริโภคต่าง ๆ อย่างรู้ว่าอะไรคือคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

เอกสารอ้างอิง

- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2557). *การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของกรอบค้ำชาวไทย*. วารสารมนุษยนิเวศศาสตร์ ฉบับพิเศษ (สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเนื่องในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัยครบ 36 ปี วันที่ 3-5 กันยายน 2557): 71.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ เกลียว ฤกษ์จุฬิมล ประพีร์ วิริยะสมบุรณ์ เสาวคนธ์ สุดสวาท สุดา ภิรมย์ แก้ว สุรพันธ์ เพชรราภา. (2545). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธิ ศรีรอด). (2561). *การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พระครูสมุห์หนพดล ปิยธมโม (เขาแก้ว). (2561). *การประยุกต์ใช้สมชีวิตธรรมกับการครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบัน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- แม่ชีวงเพชร คงจันทร์. (2559). รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2547). ชีวิตกับครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ศุภกร จันทราวฑูมิกร.(2562). การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย จันทิมา เขียวแก้ว.(2562) พุทธวิถี (ไตรสิกขา): กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการสร้างแบรนด์ อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา. วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 50-63.
- เอมิการ์ ศรีธาดู.(2559). พฤติกรรมการใช้สื่อและรับรู้อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชันวายและเจเนอเรชันแซด ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.